

Н. І. Назарава,

настаўнік беларускай мовы і літаратуры вышэйшай катэгорыі

СШ № 1 г. Лепеля

Тэма. Сказы з адасобленымі дапаўненнямі, іх інтанаванне, знакі прыпынку.

Навучальная мэта: плануецца, што к заканчэнню ўрока вучні будуць

ведаць:

- паняцце «адасобленыя дапаўненні»;
- умовы адасаблення дапаўненняў;
- правілы пастаноўкі знакаў прыпынку пры адасобленых дапаўненнях;

умець:

- вызначаць адасобленыя ўдакладняльныя дапаўненні ў структуры сказа;
- устанаўліваць марфалага-сінтаксічныя адносіны паміж удакладняльным членам сказа і членам сказа, які ўдакладняецца;
- расстаўляць знакі прыпынку ў сказах з удакладняльнымі дапаўненнямі;
- вызначаць сэнсава-стылістычную ролю адасобленых дапаўненняў у тэксце;
- правільна ўжываць сказы з удакладняльнымі дапаўненнямі ва ўласным маўленні.

Развіваючая мэта: садзейнічаць авалоданню асноўнымі спосабамі мыслення (параўнанне, аналіз, абагульненне).

Ход урока

1. Арганізацыйны момант.

Настаўнік. Добры дзень, вучні! Старажытныя грэкі казалі : «Добры настрой – гэта палова перамогі.» Таму ўсміхніцеся адзін аднаму, і я вам жадаю сэння на ўроку атрымаць перамогу ў барацьбе за ведаў.

А сэння на ўроку мы працягваем працаваць з адасобленымі членамі.

- Нагадайце, калі ласка, што такое адасабленне? (*Адказы вучняў.*)

Настаўнік. Акрамя таго, адасабленне – гэта цікавая сінтаксічная з’ява, якая здольна ўзбагаціць мову, зрабіць яе надзвычай разнастайнай і прыгожай.

2. Актуалізацыя ведаў вучняў і пастаноўка мэты.

1. Выкананне тэста «Чацвёрты лішні» (знакі прыпынку не расстаўлены).

А. 1. Шуміць рака вясёлая жывая.

2. На ўскраіне сяла стаіць дзічка высокая разгалістая з буславым гняздом на вяршыні.

3. Дыхнуў густы цёплы ветрык.

4. Мора цёмна-сіняе у рэдкіх белых карунках разбіваецца аб вялікі камень.

Адказ: Дыхнуў густы цёплы ветрык.

Б. 1. Як сапраўдны мастак ён працаваў многа але без спешкі.

2. На пасяджэнні я выступіў як сведка.

3. Шырокай светлай паласою нясе свае воды Дняпро любімая рака ўсходніх славян.

4. Гаспадыня жанчына жвавая і гаваркая сустрэла мяне ветліва і гасцінна.

Адказ: На пасяджэнні я выступіў як сведка.

В. 1. У вясковай ластаўкі ці касаткі хвост мае форму доўгіх вілачак з вострымі канцамі.

2. Максім Багдановіч выдатны паэт і крытык вылучаўся глыбокай і шырокай адукацыяй тонкім разуменнем і пачуццём паэзіі.

3. Яе сарамлівую дзяўчыну выбралі тады членам праўлення.

4. Усе дрэвы за выключэннем старога дуба у пачатку мая выпусцілі першыя лісточкі.

Адказ: *Усе дрэвы за выключэннем старога дуба у пачатку мая выпусцілі першыя лісточкі.* (запісваем сказ на дошцы)

- Дзе ў гэтых сказах адасабленне?

- Якім членам сказа з'яўляецца?

- Ці хапае ў вас ведаў, каб патлумачыць умовы адасаблення дапаўненняў?

- Як вы думаеце, якая тэма сённяшняга ўрока?

- Вызначце, калі ласка, задачы, якія кожны з вас ставіць перад сабой на сённяшні ўрок.

3. Этап засваення новых ведаў.

1. Вучні вывучаюць матэрыял падручніка на с. 237-238, запаўняюць пропускі ў табліцы (на картках).

Асасабляюцца	Не асасабляюцца
Дапаўненні	Дапаўненні
Значэнне	Значэнне

Прын. акрамя, апрача, замест, за выключэннем+ наз. (займ.) ва ўск.скл. - ?	Удакладня льнае значэнне (уклучэнн е, выключэн не, замяшчэн не)	Прын. замест + наз. (займ.) ва ўск.скл.	‘за’ - ?
Удакладняльныя спалучэнні		Спалучэнні слоў	
Словы асабліва, нават, пераважна, у тым ліку, у прыватнасці, напрыклад і інш. + часц. мовы - ?	Удакладня льнае значэнне (сэнсавае адценне выдзяляльнасці, узмацняльнасці	Словы асабліва, нават, пераважна + часц. мовы	Не маюць удакладняльнага значэння _ ?

2. Пытанні:

- Якія дапаўненні адасабляюцца? Якімі прыназоўнікамі яны пачынаюцца?
- У якім выпадку дапаўненне з прыназоўнікам *замест* не адасабляецца?
- Спалучэнні з якімі словамі адасабляюцца, калі маюць удакладняльнае значэнне?
- Калі спалучэнні са словамі *асабліва, нават, пераважна* не адасабляюцца?

3. Заданне:

Прывядзіце прыклады сказаў з практ. 344 з адасобленымі дапаўненнямі

4. Заданне:

Зварот да сказа, напісанага на дошцы. Вызначыць адасобленыя дапаўненні, расставіць знакі прыпынку. Разабраць сказ па членах сказа.

4. Этап выпрацоўкі навыкаў і фарміравання ўменняў.

1. Практ. 346. (1 варыянт: 1-2 сказы, 2 варыянт: 3-4 сказы).

Узаемаправерка.

2. Вучні дзеляцца на дзве групы

1-я група, хто правільна справіўся з заданнем, робяць на дошцы разборы: марфемны разбор слова *найвышэйшыя* і словаўтваральны разбор слова *ніжні*.

2-я група – практ. 346, сказы 5-6.

5. Этап карэкцыі ведаў.

1. Карткі.

1 узровень. Адзначце нумары сказаў, у якіх набраныя курсівам словы з'яўляюцца адасобленымі дапаўненнямі.

1. Кожны пісьменнік *апрача таленту* павінен мець яшчэ права пісаць.

2. Усё лета за *выключэннем некалькіх дзён* было цёплае надвор'е.

3. Шыпшына *або дзікая ружа* належыць да сямейства ружакветкавых.

4. Над горадам *прыбраная ў зоры* апускаецца ноч.

5. Моцна спалі ўсе *акрамя Брагінскага*.

6. *Сын лесніка* я з маленства любіў паліць касцёр, пасядзець ля вогнішча.

(Адказы: 1, 2, 5). Сшытак на праверку.

2 узровень. Адзначце нумары сказаў, у якіх няма адасобленых членаў.

1. Алена замест маці навяла парадак у хаце.

2. Гасцей сабралася чалавек пятнаццаць пераважна саслужыўцы гаспадара.

3. Асабліва я не ганюся за сучаснай модай.

4. Не было чутна нават ні гуку.

5. Вярба асабліва яе вецце шырока выкарыстоўвалася ў народным побыце.

6. Я нават адрас яе не помню.

(Адказы: 1, 3, 4, 6). Сшытак на праверку.

3 узровень. Складзіце два сказы з адным са слоў *асабліва*, *нават*, *пераважна*, каб у першым сказе слова мела ўдакладняльнае значэнне і адасаблялася, а ў другім - не мела ўдакладняльнага значэння (выконвала ролю часціцы).

Сшытак на праверку.

6. Падвядзенне вынікаў урока. Рэфлексія.

Вось і заканчваецца наша сустрэча.

- Як вы лічыце, ці справіліся вы з задачамі, пастаўленымі ў пачатку ўрока?

- Якія пытанні ўзніклі ў вас?

7. Дамашняе заданне. Вывучыць § 59 і канспект-табліцу, практ. 347, або практ. 348, або выпісаць з кнігі, якую вы зараз чытаеце, 3 сказы з адасобленымі дапаўненнямі.